

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1944

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"
38 — ΣΤΑΔΙΟΥ — 38
ΑΘΗΝΑΙ

Τόδε μα πενθήρινον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ένας νέος, άγνωστος ποιητής, πέθανε...

Στις 4 του Μάη πέθανε στον «Ευαγγελισμό» στα τριανταεννέα του άνθισμένα χρόνια ο Βαγγέλης Λάβδας. Το όνομά του δε θυμίζει, ίσως, τίποτα στους περισσότερους αναγνώστες της «Νέας Έστίας», γιατί ο νέος ποιητής ζούσε μακριά από τους λογοτεχνικούς κύκλους και δε δημοσίευε.

Γεννημένος στα 1905 στο Λουτράκι της Κορινθίας, ξηνητεύτηκε 25 χρονών στην Αμερική όπου είχε μιάν εξαιρετική έθνική δράση.

Εδώ και κάμποσα χρόνια είχε σκορπίσει σε διάφορα έλληνικά φύλλα της Αμερικής τους πρώτους νεανικούς του στίχους, άνωριμους ακόμα, αλλά γεμάτους θέρη και ζωντάνια. Η άνεπιτήδευτη έκφρασή του, παρ' όλο το άκατάστατο της μορφής, μαρτυρούσε, στα πρώτα αυτά πετάγματα του, ένα δυναμικό λυρικό ταλέντο. Η μεγάλη έπιτυχία που είχαν τα τραγούδια του τότε, οι έπαινετικές κριτικές κι ο θαυμασμός των συμπατριωτών του, αντί να τον μεθύσουν, του μεγάλωσαν τη συναίσθηση της εϋθύνης που έχει κάθε άληθινός καλλιτέχνης: Έσχυσε με περισσότερο ζήλο στη μελέτη των μυστικών της Τέχνης και καλλιέργησε μ' έπιμονή και πίστη την αισθητική του. Ό,τι έγραφε, δέν τόδινε πιά στη δημοσιότητα. Δούλευε και ξαναδούλευε τα τραγούδια του, φιλοδοξώντας να πρωτοφανερωθεί στην Αθήνα, όπου γύρισε στα 1935 με μιάν αξιόλογη λυρική συλλογή.

Είχα την τύχη ν' άκούσω πολλά από τα τραγούδια αυτά.

Ο ποιητής τους τα διάβαζε με μιάν σεμνότητα και με μιάν συγκρατημένη λαχτάρα πούδινε συγκινητικούς αναπαλμούς στη βαθειάν αρμονική φωνή του. Εύγενικός, καλόκαρδος κι' ώραιος καθώς ήταν, όλος φώς, με τα πρώτα άσήμια στους κροτάφους, έφερνε στο νοϋ άλλους καιρούς κι' άλλους τόπους: Μεσαιωνικά καστέλια, πυργοδέσποινες, τροβαδοϋροι, μάντολες, μεταξένιες άνεμόσκαλες κάτω από το φεγγάρι, άντιφεγγίζονταν στα μάτια του, χαμογελοϋσαν στα χείλια του... Και διάβαζε..

Από την άτέλειωτη άνέκδοτη συλλογή του, που βρίσκεται στα χέρια μου χάρη στην εύγενικά παραχώρηση του κ. Μιχαήλ Πιάγκου, άντιγράφω σά μνημόσυνο για τον ποιητή, που μάς έφυγε τόσο νέος, ένα νοσταλγικό τραγούδι του γραμμένο για το γραφικό Μπατοί της Άνδρου:

ΜΠΑΤΣΙ

Λές κι' άδειασαν κρινόφορτη μιάν άγκαλίτσα τόση,
Μπατοί, χωριό μου λατρέυτό,
τά πελαγίσια κύματα σ' έχουν ψηλά άπιθώσει
σ' άφρογκρεμούς ζωγραφιστά.

Άχ, νάτανε νά μ' έφερναν, πάλι ξανά, κοντά σου,
γλαυκή μιá φεγγαροβραδιά,
σαρούς νά έμαζα άγριόκρινα σιμά στην άμμουδιά σου
και, παίζοντας σαν τα παιδιά,

νάστελνα, όλες τις έγνιες μου, βαρκάκια ν' άρμενίσουν
στο πέλαο, κι' -όχ- νά καρτερώ
ντυμένος τό φεγγαροφώς, νά με καληωρίσουν
οι δσες άγάπες λαχταρώ.

Πιστεύω πως, σε καλλίτερους καιρούς, όταν δημοσιευτεί μιá έπιλογή από την έργασία του, κι' ο Βαγγέλης Λάβδας πάρει τη θέση που του άνήκει στα νεοελληνικά γράμματα, το σημείωμά μου αυτό θα βρει τη δικαίωσή του. Τότε θα ξανάχω την εϋκαιρία νά μιλήσω πιο πλατιά για τον άγνωστο μ' άληθινό ποιητή, που δέν του δόθηκε από τη Μοίρα νά τελειώσει το γλυκό τραγούδιμά του.

ΚΩΣΤΗΣ ΒΕΑΜΥΡΑΣ

Η ψυχολογία και ή αισθητική του κινηματογράφου.

Είχαμε τη σπάνια τύχη νά διαβάσουμε τελευταία ένα μεγάλο ενδιαφέροντος βιβλίο του κ. Θ. Μουστοξύδη, τις «Τρεις μελέτες». Στη δεύτερη από τις μελέτες αυτές, στην «ψυχολογία και αισθητική του κινηματογράφου», εξετάζοντας με έπιστημονική και αισθητική ένημερότητα ο κ. Μουστοξύδης το θέμα του, παραδέχεται ότι ή φωτοκινηματοτέχνη συνορεύει με τις καλές τέχνες. Κ' ή θέση που θα πάρη άργότερα, ανάμεσα στις καλές τέχνες, όπως προλέγει, θά ναι ή πρώτη.

Οι άρνητές της κινηματοτέχνης, που δυστυχώς είναι πάρα πολλοί στην πατρίδα μας, άλλοι από άγνοια και άλλοι από άδιαφορία, με την εϋκαιρία της μελέτης του κ. Μουστοξύδη άς ρίξουν μιá αναθεωρητική ματιά και σ' αυτήν την τέχνη. Ίσως μερικοί άπ' αυτούς ανακαλύψουν την αξία που κρύβουν οι φωτογραμμένες εικόνες και τις γοητευτικές προοπτικές που έχουν για καινούργιες δημιουργίες.

Στην πατρίδα μας που έχουμε το καλύτερο φώς της Εϋρώπης, την πιδ. πλούσια παλέττα και που από τα φωτολουσμένα σπασμένα μάρμαρά της ξεπηδάνε κύματα από φώς που όμοιά τους δέν συναντά πουθενά κανείς, ύστερεί ή

τέχνη αὐτή, πού ἰσα-ἰσα ἔπρεπε νὰ εἶχε τὴν πιὸ ξεχωριστὴ θέση.

Τὸ κινηματογραφικὸ ἔργο, γιὰ νὰ δημιουργηθῆ, ἔχει ἀνάγκη πρῶτα-πρῶτα νὰ τὸ κἀνῃ ὑπόθεσὶ τοῦ ἑνὸς ἀληθινῶς καλλιτέχνης. Στὰ χέρια καὶ τοῦ πιὸ καλοῦ τεχνίτη — ὅπως συνήθως ἐργάζονται στὴν Ἑλλάδα — δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἔργο τέχνης. Ὅσο γιὰ τὴ γνώμη, δεῖ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲ βοηθᾷ, ἐπειδὴ τὴ μιλάνε καὶ τὴν καταλαβαίνουνε μόνον στὴ χώρα μας, καὶ δεῖ μιὰ ἑλληνικὴ ταινία δὲν μπορεῖ νὰ προβληθῆ σὲ ἄλλες χώρες καὶ νὰ καλύψῃ τὰ τεράστια ἔξοδα πού χρειάζονται γιὰ τὸ γύρισμά της, ὑπάρχει τὸ παράδειγμα ἄλλων χωρῶν, ὅπως τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Τσεχίας. Καὶ τῶν χωρῶν αὐτῶν ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι διαδεδομένη, ὅμως ταινίες οὐγγρικές ἢ τσεχικές παίζονται παντοῦ στὴν Εὐρώπη. Ἄλλου, λοιπόν, πρέπει νὰ ζητήσουμε τὴν αἰτία, σὺν ὅτι οἱ ἑλληνικὲς ταινίες δὲν ἔχουν βάση καλλιτεχνική. Γιατί στὴν οὐσία τοῦ τῷ φιλμ εἶναι μιὰ πολύμορφη καλλιτεχνικὴ δημιουργία, πού ἴσως-ἴσως ἔχει μιὰ ἀκόμα πιὸ μεγάλη ἀποστολὴ ἀπὸ τὶς ἄλλες τέχνες, γιατί ἔρχεται σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ μεγάλο κοινόν.

Τὸν παλιὸ καιρὸ, τότε πού ἔγραφε ὁ Θεοβάντες καὶ ζωγράφιζε ὁ Γκρέκο, δὲν ὑπῆρχαν οἱ σύγχρονες ἐφευρέσεις μὲ τὴν τεράστια ἐπιβρασὴ τους στὴ σημερινὴ ζωὴ. Ὁ καλλιτέχνης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ ν' ἀποσπάσῃ τὸν θεατὴ ἀπὸ τὴν πεζότητα καὶ τὴν καθημερινότητα, κατὰφευγε στὸ ὄνειρο καὶ στὴ χίμαιρα. Γιατί ἡ ζωὴ γύρω του ἦταν ἀγιάτρευτα σκοτεινὴ καὶ οἱ λίγες ἀχτίδες ἦταν περισσότερο χιμαίρικες. Ἔτσι μ' ἕνα ψωραλέο ἄλογο κ' ἕνα πληγιασμένο γαϊδούρι, ὁ Δὸν Κιχώτης καὶ ὁ Σάντσο Πάντζας ἐσκίνησαν γιὰ τὴν πιὸ γοητευτικὴ περιπέτεια τοῦ κόσμου, νὰ κατακτήσουν τὴ χίμαιρα, νοσταλγοὶ μεγάλων ἰδανικῶν. Καὶ ὁ Γκρέκο ζωγράφιζε στὶς μορφές τῶν ἡρώων του στιγμὲς μελαγχολικές, γιομάτες ὄνειροπολήσεις, καὶ μόνον στὰ μάτια τους ἔδωσε ἕνα φῶς πού φτάνει ἀπὸ μεταφυσικοὺς κόσμους. Σήμερα ὅμως, πού τὸ ὄνειρο τοῦ Ἰκαρου πραγματοποιήθηκε καὶ ὁ ἄνθρωπος πετάει στὰ πιὸ μεγάλα ὄψη, πού τὸ ραδιόφωνο φέρνει τὴ μουσικὴ καὶ τὶς σκέψεις ἄλλων ἀνθρώπων ἀπὸ τὶς ἄκρες τῆς γῆς καὶ ἡ σύγχρονη ἀρχιτεκτονικὴ ὑψώνει τὶς πολιτείες σὲ μιὰ τελειότητα ὅμοια μ' αὐτὴν πού περιγράφει ὁ Βαλερόν στὸν Ἑνπαλίνο του, ὁ ρόλος τοῦ σύγχρονου καλλιτέχνη ἀλλάζει.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν κάποιοι καλλιτέχνες, ἴσως οἱ πιὸ μεγάλοι τοῦ καιροῦ μας, στριφογυρίζουν μὲς τοὺς συρρεαλισμούς, τὶς ἄλλες μοντέρνες τάσεις, τὸν κινηματογράφου κ.τ.λ. Νοιώθουν, δεῖ ἔστω καὶ ἂν ζωγραφίσουν τόσο τέλεια ὅσο ὁ Γκρέκο καὶ γράψουν τόσο θεῖα ὅσο ὁ Θεοβάντες, δὲν θὰ προσφέρουν τίποτα τὸ πιὸ σημαντικὸ γιὰ τὶς σύγχρονες ἀξιώσεις τῶν ἀνησυχιῶν τους. Ζητοῦν νὰ συλλάβουν τὴν καινούργια οὐσία, πού μ' αὐτὴν θὰ ζωγραφίσουν τὴν ἐποχὴ τους, ἄσχετα ἂν πέφτουν πρὶν φτάσουν στὸν ποθητὸ σκοπὸ, καινούργιοι Ἰκαροί.

Οἱ κλασικὲς τέχνες συμβολίζουν τὴ λαχτᾶρα τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὸ μαγικὸ πέταγμα στοὺς κό-

σμούς τοῦ ὄνειρου. Ζωγραφίζουν τὴν πραγματικότητα μὲ πιὸ μεγάλη ὁμορφιά. Παραδεχόμεστε πὼς καὶ τὸ ὄνειρο εἶναι δημιουργὸς ζωῆς: ἂν θὰ ἔλειπε, θάταν ἀφάνταστα σκοτεινὸς ὁ κόσμος. Παράλληλα ὅμως πρὸς τὶς τέχνες αὐτές, ἡ φωτοκινηματοτέχνη ἀνοίγει καινούργιους, ἀπᾶτητους δρόμους, γιὰ τὸ ὄνειρο τῆς ζωῆς. Ζωντανεύει τὰ δράματα τῶν μεγάλων ποιητῶν τοῦ κόσμου, δείχνοντας τοὺς θρυλικούς ἥρωές των νὰ ζοῦν ἀνάμεσά μας. Περνᾶνε μὲς ἀπὸ τὰ ἴδια δάση πού περνᾶμε καὶ μεῖς καὶ ἀναπνέουν τὸ ἀρωμὰ των. Ἔτσι τὸ ὄνειρο γίνεται λαχτᾶρα ζωῆς. Σάρκα καὶ φῶς.

Οἱ φωτογραμμένες εἰκόνες εἶναι ἀληθινὰ ποιήματα ὅταν τὶς πραγματοποιοῦν μεγάλοι καλλιτέχνες. Ἡ κίνηση, ἕνα καινούργιο δημιουργικὸ στοιχεῖο στὰ χέρια τοῦ κινηματοτέχνη παίρνει δαιμονικὴ ὁμορφιά. Ὁ ἥλιος πού τρέχει γύρω ἀπὸ τὴν τροχιά του καὶ φωτίζει κάθε λεπτὸ διαφορετικὰ ἕνα λουλούδι ἢ ἕναν ἄνθρωπο, εἶναι στοιχεῖο φωτοτεχνικῆς δημιουργίας.

Φεύγοντας κανεὶς ἀπὸ τὴν κινηματογραφικὴ αἴθουσα, αἰσθάνεται κάποια ὑποχρέωση ἀπέναντι στὸν ἴδιον ἑαυτό του, νοιώθει πὼς ὑπάρχουν πιὸ τέλειες ὑπάρξεις πού ζοῦνε μὲς τὴν ἴδια τὴ φύση μ' αὐτὸν καὶ πού, χάρις στὴν τελειότητά τους αὐτῆ, χαίρονται μιὰ ἀληθινὴ ζωὴ ὁμορφιάς. Κ' ἔτσι προσπαθεῖ ν' ἀποφύγῃ τὶς κολλῆδες μικρότητες πού κρύβει μέσα του καὶ νὰ γίνῃ ἕνας ἀληθινὸς ἄνθρωπος μ' εὐγένεια καὶ ὑπερηφάνεια. Προσπαθεῖ νὰ ὑψωθῆ στὸ ἐπίπεδο τῶν ἡρώων τῶν ποιητῶν. Ἐδῶ δὲν εἶναι μόνον λύτρωση καὶ χαρὰ, μὰ κ' ἕνα φωτεινὸ παράδειγμα γιὰ μιὰ πιὸ ἰδεώδη ζωὴ. Εἶναι πού ἐπεμβαίνει ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ μοντέρνα τέχνη καὶ προσπαθεῖ νὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπο πιὸ κοντὰ στὴ φύση, νὰ τὸν ὑποτάξῃ μὲς τοὺς νόμους της, νὰ τὸν ὠθήσῃ πρὸς ἕνα πιὸ μεγάλο πολιτισμό.

Κάθε ἐποχὴ ἐκφράζει τὶς δημιουργικὲς ἀνησυχίες της μὲ τὸν δικὸ της τρόπο. Ὑστερ' ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ραψωδοὺς καὶ τὸν Ὅμηρο, ὁ Φειδίας, ὁ Καλλιμαχίας καὶ ὁ Ἰκτεῖνος, ὑψώνουν τὸν Παρθενῶνα μὲς στὸ γενικὸ πανηγύρι τοῦ μαρμάρου, μὲς τὰ χρυσάφια, καὶ τὰ μυθικά χρώματα, πού εἶναι ἡ καινούργια λατρεία καὶ ὁ ὕμνος γιὰ τὴ γλαυκομάτα θεᾶ.

Ἡ καινούργια τέχνη εἶναι παιδί τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης, πού φέρνει ἕναν καινούργιο πολιτισμό. Εἶναι μιὰ τέχνη ἀπλὴ καὶ ἀληθινὴ, πού μποροῦν καὶ τὴν διαβάξουν χωρὶς καμμιά προσπάθεια ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Γι' αὐτὸ ἔχει τοὺς περισσότερους θεατῆς, ἄσχετα ἂν σήμερα δὲν χρησιμοποιεῖ καθαρὰ φωτοτεχνικὲς μεθόδους ἀλλὰ διατηρεῖ ξένες ἐπιδράσεις, ἀπὸ τὸ θέατρο κ.τ.λ., ὅπως κάθε τέχνη στὴν περίοδο τῆς ἐξελίξεώς της. Μὰ τὰ κομμάτια πού προαναγγέλλουν τὶς δυνατότητές της δὲν λείπουν, μόνον πού εἶναι σήμερα λιγοστά, καὶ αὔριο θάναί πιὸ πολλά. Ἔτσι ἡ προφητεία τοῦ κ. Μουστοξύδη γιὰ τὴν καινούργια τέχνη ἀποκτᾷ ἀληθινὴν σημασίαν καὶ τοὺς καρπούς της πολὺ σύντομα ἢ ἄνθρωπότητά θὰ δρέψῃ.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ